

O'ZBEKISTONDA XUSUSIYLASHTIRISH JARAYONINING TARIXI VA BOSQICHLARI

Abduraximova Saida Axmadjanovna

Ilmiy rahbar, TIFT Universiteti professori, iqtisodiyot fanlari doktori
saidaahmadjanovna07@gmail.com, +998909570807

Yakubbayeva Nilufar Murobek qizi

TIFT Universiteti MIK23-01 guruh magistranti

Annotatsiya Ushbu maqola O‘zbekistonda xususiylashtirish jarayonining tarixiy bosqichlari va uning iqtisodiyotga ta’sirini tahlil qiladi. 1991-yilda mustaqillikka erishgach, mamlakat markazlashgan iqtisodiy tizimdan bozorga yo‘naltirilgan iqtisodiyotga o‘tish yo‘lida xususiylashtirishni boshlab yubordi. Dastlab kichik biznes va uy-joy sektori xususiylashtirildi, ammo asosiy sanoat tarmoqlari uzoq vaqt davlat nazoratida qoldi. 2016-yildan keyin Prezident Shavkat Mirziyoyev rahbarligida islohotlar jadallashdi, xorijiy investitsiyalar jalb etildi. Jarayon davomida iqtisodiy tengsizlik, davlat korxonalari samaradorligi va korrupsiya kabi muammolar saqlanib qoldi. Tadqiqot xususiylashtirishning iqtisodiy o‘lishga, mehnat bozoriga va jamiyat farovonligiga ta’sirini yoritadi hamda kelajakdagi rivojlanish istiqbollarini muhokama qiladi.

Kalit so‘zlar: xususiylashtirish, iqtisodiyot, islohotlar, rivojlanish, davlat korxonalari (DK), tarixiy bosqichlar, xususiy korxonalar.

Kirish

O‘zbekistondagi xususiylashtirish jarayonining tarixi mamlakatning 1991-yilda mustaqillikka erishganidan so‘ng sovet tipidagi markazlashtirilgan rejali iqtisodiyotdan bozorga yo‘naltirilgan tizimga o‘tish yo‘lida muhim bob bo‘ldi. Bu o‘zgarishlar qator qonunchilik chora-tadbirlari, iqtisodiy islohotlar va siyosiy muammolar bilan ajralib turdi, bu jarayonning murakkabligini ham, uning mamlakat iqtisodiyotiga ta’sirini ham aks ettiradi. Shunisi e’tiborga loyiqki, xususiylashtirish bo’yicha sa’y-harakatlar ehtiyotkorlik bilan yondashish bilan tavsiflanadi, bunda hukumat iqtisodiyotning asosiy tarmoqlari ustidan jiddiy nazoratni saqlab qoladi va

shu bilan davlat hokimiyati va bozorni liberallashtirish o'rtasidagi ziddiyatga e'tibor qaratildi.

Dastlabki xususiylashtirish tashabbuslari 1991-yilda qabul qilingan “Xususiylashtirish to‘g‘risida”gi qonun doirasida boshlangan bo‘lib, u davlat mulkini xususiy mulkka o‘tkazishni maqsad qilgan. Biroq taraqqiyot sekin kechdi va dastlabki yillarda katta miqdordagi kichik korxonalar xususiylashtirilgan bo‘lsa-da, og‘ir sanoat kabi muhim tarmoqlar asosan davlat nazoratida bo‘lib qoldi. 1990-yillarning o‘rtalarida hukumat nazorati biroz qisqardi, ammo tarkibiy to‘siqlar va raqobatbardosh asoslarning yo‘qligi jiddiy iqtisodiy o‘zgarishlarga to‘sqinlik qildi.

2016-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev lavozimga ko‘tarilganidan so‘ng xususiylashtirish jarayoniga yangicha e‘tibor qaratildi, davlat boshqaruvi va norasmiy iqtisodiyot bilan bog‘liq muammolar saqlanib qolayotgan bo‘lsa-da, xorijiy sarmoyalarni jalb qilish va iqtisodiyotni liberallashtirishni kuchaytirishga qaratilgan islohotlar amalga oshirildi.

Xususiylashtirish jarayoni, xususan, uning iqtisodiy tengsizlik va mehnat dinamikasiga ta'siri bo'yicha jiddiy qarama-qarshiliklarni keltirib chiqardi. Tanqidchilarning ta'kidlashicha, xususiylashtirish islohotlari nomutanosib ravishda kichik elitaga foyda keltirgan, shu bilan birga mintaqaviy tafovutlarni kuchaytirgan va norasmiy iqtisodiyotning kuchayishiga hissa qo'shgan. Davlat korxonalarining samarasiz tuzilmasi va qishloq xo'jaligidan ko'chirilgan ishchilarni rasmiy mehnat bozoriga integratsiya qilishdagi muammolar ushbu iqtisodiy o'tishning ijtimoiy xarajatlarini ta'kidlaydi.

Bundan tashqari, korrupsiya bilan bog'liq muammolarning paydo bo'lishi xususiylashtirish manzarasini murakkablashtiradi, boshqaruv samaradorligi va resurslarning adolatli taqsimlanishi haqida savollar tug'diradi.

Asosiy qism

O‘zbekistonda xususiylashtirish jarayoni Sovet Ittifoqi parchalanganidan keyin keng ko‘lamli ijtimoiy-iqtisodiy o‘zgarishlardan kelib chiqadi. O‘zbekiston 1991-yilda mustaqillikka erishgach, markazlashgan rejali iqtisodiyotdan bozorga yo‘naltirilgan tizimga o‘tishda jiddiy muammolarga duch keldi. Iqtisodiy islohotning dastlabki urinishlari liberallashtirish sari ehtiyotkorona qadamlar bilan ajralib turardi, chunki hukumat ishlab chiqarish, investitsiyalar va savdo ustidan qattiq nazoratni o'rnatdi, bu Sovet davridagi amaliyotning davomini aks ettirdi.

Dastlabki islohotlar va iqtisodiy siyosat

Mustaqillikdan keyingi dastlabki yillarda O‘zbekiston hukumati iqtisodiyotni barqarorlashtirish uchun xorijiy sarmoya va kreditlarni jalb qilish zarurligini tan oldi. Biroq, siyosiy tazyiqlar va inson huquqlarining buzilishi potentsial xorijiy sarmoyalarga sovuq ta'sir ko'rsatdi, chunki G'arb davlatlari o'zining avtoritar amaliyoti bilan mashhur rejim bilan aloqa qilishdan tortinishdi.[2]

Hukumatning iqtisodiy islohotlarga yondashuvi asosan kichik korxonalarga qaratilgan cheklangan xususiylashtirish chora-tadbirlarini o'z ichiga oldi, shu bilan birga asosiy tarmoqlar ustidan davlat nazorati ustuvorligicha qoldi.

Xususiylashtirishning huquqiy asoslari

Xususiylashtirishni rasmiylashtirish 1991-yilda qabul qilingan “Xususiylashtirish to‘g‘risida”gi qonun bilan boshlandi, unda bozor iqtisodiyotiga o‘tishni osonlashtirishga qaratilgan siyosat asoslari belgilandi. 1990-yillarning boshlarida mulk va yerga egalik qilish, bank faoliyati, kichik biznesni xususiylashtirish masalalarini hal etishga qaratilgan turli qonun va qarorlar qabul qilindi. Shunga qaramay, bu islohotlar ko'pincha amalga oshirishda qiyinchiliklarga duch keldi va umumiy iqtisodiy landshaftga davlat direktivalari va Sovet iqtisodiy rejalashtirish merosi kuchli ta'sir ko'rsatdi.

Qiyinchiliklar va tuzilmaviy muammolar

Iqtisodiyotni liberallashtirishga qaratilgan sa'y-harakatlarga qaramay, jiddiy to'siqlar saqlanib qoldi. Masalan, daromadlar tengsizligi, mintaqaviy nomutanosiblik va norasmiy iqtisodiy faoliyat muhim tashvishlarga aylandi, bu esa iqtisodiy o'zgarishlarning notekis foydasini ko'rsatmoqda. Hisobotlarda ta'kidlanishicha, norasmiy mehnat qishloq xo'jaligi sektorining muhim jihati bo'lib qolmoqda, ishchi kuchining katta qismi o'zboshimchalik va norasmiy amaliyot bilan shug'ullanadi.

*Xususiylashtirish bosqichlari**Dastlabki xususiylashtirish harakatlari (1991-1995)*

O‘zbekistonda xususiylashtirish jarayoni 1991-yilda “Xususiylashtirish to‘g‘risida”gi qonunning kuchga kirishi bilan boshlangan bo‘lib, u davlat va kommunal mulkni xususiy mulkka o‘tkazish asoslarini belgilab berdi. 1993 yil oxiriga qadar davlat xo‘jalik aktivlarining 10-15 foizini xususiylashtirish maqsadida 1992 yilda xususiylashtirish davlat agentligi tashkil etildi. Biroq bu boradagi ishlar

sust kechdi, o‘sha yilning oxiriga kelib atigi 350 ga yaqin kichik do‘konlar xususiyashtirildi.

Uy-joylarni xususiyashtirish birmuncha tez sur‘atlarda arzon narxlarda sotish yoki davlat mulkini o‘tkazish orqali amalga oshirildi. 1995 yilning o‘rtalariga kelib, korxonalarning 69 foizi (67,7 mingtadan taxminan 46,9 mingtasi) xususiyashtirilganligi ma‘lum bo‘ldi. Biroq, ularning aksariyati kichik firmalar edi va og‘ir sanoat kabi muhim tarmoqlar davlat nazorati ostida qoldi. Hukumat bu davrda yirik va o‘rta korxonalarni sotishga urg‘u berdi, garchi xususiyashtirish bo‘yicha ko‘rsatmalardagi qarama-qarshi qoidalar jarayonni sekinlashtirdi.

Bozor mexanizmlariga o‘tish (1990-yillar o‘rtalari)

1990-yillarning o‘rtalarida O‘zbekiston hukumati ishlab chiqarish tarmoqlaridagi o‘z rolini bosqichma-bosqich pasaytira boshladi, birinchi navbatda energetika, kommunal xo‘jaligi va oltin sanoatida nazoratni saqlab qoldi. 1994-1995 yillarga mo‘ljallangan xususiyashtirish dasturi yirik davlat korxonalarini sotishga qaratilgan edi, biroq muammolar, xususan, sotishdan oldin monopoliyalarni qayta qurish zaruriyati bilan bog‘liq edi. Hukumat xususiyashtirishni jadallashtirish majburiyatiga qaramay, kutilayotgan o‘zgarishlar turli iqtisodiy va tarkibiy to‘siqlar, jumladan, o‘sha paytdagi bankrotlik va shartnomalar bo‘yicha belgilangan standartlarning yo‘qligi bilan chegaralangan edi.

2016 yildan hozirgacha

2016-yilda Prezident Shavkat Mirziyoyev lavozimga kirishgach, sezilarli o‘zgarishlar ro‘y berdi. Uning ma‘muriyati iqtisodiyotni liberallashtirishni kuchaytirish va xorijiy investitsiyalarni jalb etishga qaratilgan qator islohotlarni boshladi. Hukumat raqobatbardosh tarmoqlarda davlat korxonalarini tashkil etishni taqiqlovchi va davlat-xususiylashtirishga oid qonunchilikni tizimlashtirishga qaratilgan “tushuntir yoki sot” yondashuvini qabul qildi. Islohotlar dastlab va‘da bergan bo‘lsa-da, muhim muammolarga duch keldi, jumladan, mamlakatda raqobatbardosh mustaqil biznes rivojlanishining yo‘qligi.

Xususiyashtirishning hozirgi holati

O‘zbekistonda xususiyashtirish jarayoni 1990-yillar boshida boshlanganidan buyon sezilarli darajada rivojlandi. Hukumat davlat nazoratidagi iqtisodiyotdan bozorga yo‘naltirilgan iqtisodiyotga o‘tishga qaratilgan turli islohotlarni boshladi. 2019-yildan boshlab, Prezidentning PQ – 4300-son qarori va Vazirlar

Mahkamasining 358-son qarori qabul qilingandan so‘ng keng ko‘lamli xususiylashtirish dasturi boshlandi. Ushbu dasturda to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni jalb etishga alohida e‘tibor qaratilgan bo‘lib, turli tarmoqlar, xususan, qishloq xo‘jaligi, farmatsevtika, farmatsevtika kabi 86 ta potentsial investitsion loyihalarning to‘liq ro‘yxati kiritilgan.

Xususiylashtirish asoslari va maqsadlari

O‘zbekistonda xususiylashtirishning asosiy maqsadi barqaror iqtisodiy o‘shishni ta‘minlash uchun yirik investitsiyalarni jalb etish bilan birga aktivlarni boshqarish va ulardan foydalanish samaradorligini oshirishdan iborat. Ushbu jarayon innovatsiyalar uchun qulay shart-sharoitlarni yaratish, xizmatlar sifatini yaxshilash va resurs salohiyatini maksimal darajada oshirishga qaratilgan bo‘lib, natijada raqobatbardosh iqtisodiyot va jamiyat farovonligini oshirishga hissa qo‘shadi.

Taraqqiyot va muammolar

1991-yilda qabul qilingan “Xususiylashtirish to‘g‘risida”gi qonun asosida boshlangan xususiylashtirish bo‘yicha dastlabki harakatlar sezilarli kechikishlarga duch keldi. 1994 yilga kelib kichik sanoat, savdo va xizmat ko‘rsatish sohalarida 20 mingga yaqin firmalar, birinchi navbatda, aktsiyadorlik aksiyalarini chiqarish yoki to‘g‘ridan-to‘g‘ri sotish yo‘li bilan xususiylashtirildi. Biroq, 1995 yil o‘rtalariga kelib, korxonalarning 69 foizi xususiylashtirilgan bo‘lsa-da, aksariyati nisbatan kichik bo‘lib, og‘ir sanoat esa asosan davlat mulki bo‘lib qoldi. Tezlashtirilgan xususiylashtirish va‘dalariga qaramay, ekspertlar 1990-yillarning oxirlarida sekin sur‘atlarni bashorat qilishdi.

2020-yillarda hukumat yirik davlat korxonalarini xususiylashtirishni tezlashtirish bo‘yicha yangi chora-tadbirlarni joriy qildi. Prezidentning 2024-yil aprel oyida qabul qilingan qarorida korporativ boshqaruv tizimini takomillashtirish va xususiylashtirish jarayonini tartibga solishga qaratilgan tashabbuslar belgilab berilgan edi. Bunga korporativ kotibiyatlarni tashkil etish, boshqaruv qoidalarini yangilash, xususiylashtirish jarayonida atrof-muhit va texnik xizmat ko‘rsatish standartlariga rioya etilishini nazorat qilish kiradi.

Xususiylashtirish jarayonining rivojlanishi davom etar ekan, hukumat davlat aktivlarini xususiylashtirishga o‘tkazish kengroq iqtisodiy islohotlarni qo‘llab-quvvatlash va mamlakatning o‘shish traektoriyasi uchun muhim bo‘lgan xorijiy investitsiyalarni

jalb etishni ta'minlashga qaratilgan yondashuvni takomillashtirishga e'tiborini davom ettirmoqda.

Qiyinchiliklar va tanqidlar

O'zbekistonda xususiylashtirish jarayoni bir qancha muhim muammolar va tanqidlarga duch keldi, xususan uning iqtisodiy tengsizlik va boshqaruvga ta'siri bilan bog'liq. Asosiy tashvishlardan biri korrupsiya va iqtisodiy o'sish o'rtasidagi bog'liqlikdir. Ba'zi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, korrupsiyaning yuqori darajasi norasmiy iqtisodiyotning kengayishiga yordam berish orqali yalpi ichki mahsulotning o'sishiga tasodifan hissa qo'shishi mumkin, garchi bu nuqtai nazar ziddiyatli va murakkab ijtimoiy-iqtisodiy dinamikani ko'rsatadi.

Korrupsiya, siyosiy barqarorlik va iqtisodiy islohotlar samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik tahlilchilarni tashvishga soladigan muhim soha bo'lib qolmoqda. Bundan tashqari, davlat korxonalari (DK) tuzilmasi samarasizligi va rasmiy bandlikni yaratishga qodir emasligi uchun tanqid qilindi. Davlat korxonalari O'zbekistondagi rasmiy ish o'rinlarining atigi 6 foizini tashkil etadi va bu ularning inklyuziv iqtisodiy o'sishni rag'batlantirishdagi samaradorligi haqida savollar tug'diradi.

Siyosiy raqobatning yo'qligi va davlat organlarida past maoshlarning keng tarqalganligi ham mansabdor shaxslarning "salbiy tanlanishi"ga, davlat boshqaruvida mazmunli islohotlarni amalga oshirish imkoniyatlarini cheklab qo'ydi.

Agrar islohot jarayoni, xususan, dekolktivizatsiya mehnat bozori muammolarini keskinlashtirdi, natijada ishsizlik keng tarqaldi va norasmiy iqtisodiyot rivojlandi. Masalan, qishloq xo'jaligi jamoalarini qayta tashkil etish natijasida ko'chirilgan ishchilarning faqat kichik bir qismi qishloq xo'jaligidan tashqari sohalarda ish topdi. Bu holat tuzilmaviy o'zgarishlar natijasida ko'chirilgan ishchi kuchini o'zlashtirishda hukumat oldida turgan qiyinchiliklarni ko'rsatadi. Bundan tashqari, maqsadli ijtimoiy himoya dasturlari va ilg'or soliq tizimlari kabi tengsizlikni kamaytirishga qaratilgan ayrim chora-tadbirlar taklif qilingan bo'lsa-da, bu siyosatning amalga oshirilishi izchil emas edi. Hisobotlar shuni ko'rsatadiki, aholining eng kambag'al qatlamlariga yordam vaqt o'tishi bilan kamaydi, ijtimoiy xarajatlar esa YaIMga nisbatan pastligicha qolmoqda.

2020-yilda Korrupsiyaga qarshi kurash agentligining tashkil etilishi va 2017-yilda "Korrupsiyaga qarshi kurashish to'g'risida"gi qonunning kuchga kirgani ushbu muammolarni hal etish, korrupsiyani monitoring qilish va oldini olish uchun asos

bo‘lib xizmat qilgan muhim qadam bo‘ldi. Biroq, bu tashabbuslar samaradorligini to‘liq ro‘yobga chiqarish kerak, chunki ildiz otgan manfaatlar va tizimli muammolar O‘zbekistonda adolatli iqtisodiy rivojlanishga erishish yo‘lidagi muvaffaqiyatlarga to‘sqinlik qilishda davom etmoqda.

Qiyosiy tahlil

O‘zbekistonda xususiylashtirishga umumiy nuqtai nazar

O‘zbekistonda xususiylashtirish jarayoni 1990-yillarning boshidan boshlangan bo‘lib, dastlabki bosqichlarda asosiy e‘tibor uy-joy qurilishi, chakana savdo va yengil sanoat tarmoqlariga qaratildi. Maqsad iste‘mol tovarlari yetkazib berishni ko‘paytirish va davlat nazoratidagi iqtisodiyotdan bozorga yo‘naltirilgan iqtisodiyotga bosqichma-bosqich o‘tish edi.

Xususiylashtirishning rasmiy asoslari 1991-yilda qabul qilingan “Xususiylashtirish to‘g‘risida”gi qonun bilan o‘rnatilgan bo‘lsa-da, davlat aktivlarini xususiylashtirish qo‘llarga o‘tkazish amalda sekin kechdi, bu esa hukumatning ushbu o‘zgarishlar davridagi ehtiyotkorona yondashuvini aks ettiradi. 1993 yilga kelib xususiylashtirish davlat agentligi davlat xo‘jalik aktivlarining 10-15 foizini xususiylashtirishni maqsad qilgan, biroq dastlabki yillarda taraqqiyot cheklangan edi, 1992 yilda bir nechta kichik do‘konlar xususiylashtirildi.

Iqtisodiy o‘shishga ta’siri

Xususiylashtirish va iqtisodiy o‘shish o‘rtasidagi bog‘liqlikni o‘rganuvchi tadqiqotlar turli natijalar berdi. Ba’zi tadqiqotlar xususiylashtirish O‘zbekistonda iqtisodiy o‘shishga neytral ta’sir ko‘rsatishini ko‘rsatsa, boshqalari esa xususiylashtirish bo‘yicha sa’y-harakatlar bilan bog‘liq raqobatbardosh tartibga solish muhitining potentsial ijobiy ta’sirini ko‘rsatadi. Qarama-qarshi natijalar xususiylashtirish jarayonining murakkabligini va uning kengroq iqtisodiy omillar, jumladan, normativ-huquqiy baza va raqobat bilan o‘zaro ta’sirini ko‘rsatadi.

Mintaqaviy integratsiya va global kontekst

O‘zbekistondagi xususiylashtirish ishlarini mintaqaviy integratsiya va global iqtisodiy tendentsiyalar kontekstida ham ko‘rish mumkin. Boshqa postsovet davlatlari bilan taqqoslash xususiylashtirishni amalga oshirish va to‘g‘ridan-to‘g‘ri xorijiy investitsiyalarni (TDI) jalb qilishda turli darajadagi muvaffaqiyatlarni ko‘rsatadi. Xususiylashtirish tadbirkorlik uchun qulay shart-sharoitlarni yaratgan davlatlar, raqobatbardosh tartibga solish choralari bilan bir qatorda, jarayon bosqichma-bosqich

va nazorat ostida bo‘lgan O‘zbekistonga nisbatan ko‘pincha yaxshi iqtisodiy natijalarga erishgan.

Qiyinchiliklar va imkoniyatlar

O‘zbekistonda xususiylashtirish iqtisodiy samaradorlikni oshirish va raqobatni rag‘batlantirishga qaratilgan bo‘lsa-da, u resurslarni adolatli taqsimlash va davlatdan xususiylashtirishga o‘tishni boshqarish kabi muhim muammolarga duch keldi. Xususiylashtirish borasidagi sa‘y-harakatlarning muvaffaqiyatiga ta‘sir etuvchi muhim omil sifatida mustahkam tartibga solish muhiti zarurligi ta‘kidlandi. Xususiylashtirishning mazmunli iqtisodiy o‘lishga olib kelishini ta‘minlash ushbu muammolarni hal qilishni va rivojlanayotgan global iqtisodiyot taqdim etayotgan imkoniyatlardan foydalanishni talab qiladi.

Xususiylashtirishning ijtimoiy ta‘siri

O‘zbekistonda xususiylashtirish jarayoni chuqur ijtimoiy ahamiyatga ega bo‘lib, iqtisodiyotning turli tarmoqlarini o‘zgartirdi va ko‘plab fuqarolarning turmush tarziga ta‘sir ko‘rsatdi. Ushbu jarayon barqaror iqtisodiy o‘lishni rag‘batlantirish uchun boshqaruv samaradorligini oshirish va muhim investitsiyalarni jalb qilishga qaratilgan bo‘lib, ayni paytda jamiyat farovonligi va bandlik dinamikasida sezilarli o‘zgarishlarga olib keldi.

Ish bilan ta‘minlashdagi o‘zgarishlar

Xususiylashtirishning eng ko‘zga ko‘ringan ta‘siridan biri qishloq xo‘jaligi sektoridagi bandlik shakllari bo‘ldi. Dekoltivizatsiya bosqichidan so‘ng dexion xo‘jaliklari deb nomlanuvchi kichik fermer xo‘jaliklari qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishida asosiy o‘rinni egalladi va 2000-yillarning o‘rtalariga kelib umumiy oziq-ovqat mahsulotining 75 foizigacha hissa qo‘shdi. Biroq, bu o‘tish norasmiy va o‘zboshimchalik bilan shug‘ullanadigan qishloq ishchi kuchining salmoqli ulushi bilan, xavfli bandlik sharoitlariga olib keldi. Hisobotlar shuni ko‘rsatadiki, qishloq xo‘jaligi ishchilarining yarmidan ko‘pi norasmiy dexion fermerlari sifatida faoliyat yuritadi va ko‘pincha o‘z tirikchiligi uchun kichik er uchastkalariga tayanib kun kechirish uchun kurashadi.

Qishloq farovonligiga ta‘siri

Resurslarning, xususan, sug‘orish suvining notekis taqsimlanishi qishloq farovonligidagi nomutanosiblikni kuchaytirdi. Ekinlar hosildorligi uchun suvdan foydalanish juda muhim va uning tanqisligi ayrim hududlarda yer unumdorligining

pastligiga olib keldi. Qishloq xo'jaligi daromadlaridagi bu nomuvofiqlik suv mavjudligi bilan bevosita bog'liq bo'lib, qishloq jamoalarining iqtisodiy farovonligiga ta'sir qiladi. Resurslarni boshqarish bo'yicha ushbu muammolarning oqibatlari xususiylashtirish natijasida yuzaga kelgan kengroq iqtisodiy o'zgarishlarga qaramay, ko'plab oilalarning yashash uchun kichik qishloq xo'jaligiga qaramligida namoyon bo'ladi.

Ijtimoiy-iqtisodiy tabaqalanish

Xususiylashtirish ijtimoiy-iqtisodiy tabaqalanishga ham yordam berdi. Davlat korxonalari xususiy mulkchilikka o'tganligi sababli, ayrim shaxslar va yuridik shaxslar guruhi islohotlardan nomutanosib foyda ko'rdi va ko'pincha aholining zaif qatlamlarini ortda qoldirdi. Mulkdorlikni o'tkazish jarayoni ko'pincha mavjud kapital yoki aloqalarga ega bo'lganlarni qo'llab-quvvatladi va shu bilan mavjud tengsizliklarni kuchaytirdi va jamiyatda iqtisodiy nomutanosiblikning yangi shakllarini yaratdi.

Qishloq xo'jaligida ayollarning roli

Ayniqsa, xotin-qizlarga xususiylashtirish jarayoni jiddiy ta'sir ko'rsatdi. Ular qishloq xo'jaligi mehnatida hal qiluvchi rol o'ynasa-da, ko'pincha dehqon xo'jaliklarida ishlasa va uy xo'jaliklarida oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishga katta hissa qo'shsa-da, ularning bozorlarga kirishi va qimmatli qishloq xo'jaligi faoliyati cheklanganligicha qolmoqda. Erkak fermerlar va ixtisoslashgan firmalar asosan savdo va marketingda ustunlik qiladi, bu esa ayollarning hissalarini kam baholaydi va yanada foydali iqtisodiy imkoniyatlardan mahrum qiladi

Xulosa

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekiston iqtisodiyotini xususiylashtirish murakkab va doimiy jarayon bo'lib, muhim islohotlar, muttasil muammolar va fuqarolar hayotini shakllantirishda davom etayotgan ijtimoiy-iqtisodiy oqibatlar bilan ajralib turadi. Hukumat xususiylashtirishga yondashuvni takomillashtirish va xorijiy investitsiyalarni rag'batlantirishga intilayotgani sababli, bu sa'y-harakatlarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan mavjud tarkibiy tengsizliklarni bartaraf etish va raqobatbardosh iqtisodiy muhitni rag'batlantirishga bog'liq bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Shukurov, S. (2016). International Journal of Economics and Financial Issues The Impact of Privatization on Economic Growth: The Case of Uzbekistan.
2. Rapoza, Kenneth. (2022) Uzbekistan: From Privatizing Everything to Leapfrogging 30 Years. Forbes Uzbekistan: From Privatizing Everything To Leapfrogging 30 Years (forbes.com)
3. OECD (2022), An Introduction to Competition Law and Policy in Uzbekistan, OECD Publishing, Paris, www.oecd.org/daf/competition/an-introduction-to-competition-law-and-policy-inuzbekistan.pdf
4. Axadjon o‘g‘li, A. A., & Murotovich, M. F. (2023). RIVOJLANAYOTGAN MAMLAKATLARDA RAQAMLI IQTISODIYOT SIYOSATI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 294-298.
5. Muratovich, M. F., & Axadjon o‘g‘li, A. A. (2023). TA’LIMDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 9, 237-240.
6. Акабирходжаева, Д. Р., & Абдуллаев, А. А. (2024). ВЛИЯНИЕ СОВРЕМЕННЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ ИННОВАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ МИРОВОГО ФИНАНСОВОГО РЫНКА. *Экономика и социум*, (11-1 (126)), 729-739.
7. Axadjon o‘g‘li, A. A. (2024). MAMLAKAT IQTISODIYOTINING O ‘SISHIDA FDI NING ROLI. *University Research Base*, 691-694.
8. Axadjon o‘g‘li, A. A., & Murotovich, M. F. (2024). O ‘ZBEKISTON KELAJAGINI SHAKLLANTIRISHDA JSTNING HAL QILUVCHI ROLI: MINTAQALAR BO ‘YICHA BARQAROR VA INKLYUZIV RIVOJLANISH. *University Research Base*, 498-502.
9. Akabirxodjayeva, D., & Abdullayev, A. (2024). TEXNOLOGIK INNOVATSIYALARNING JAHON MOLIYA BOZORINING RIVOJLANISHIGA TA’SIRI. *QO ‘QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 13, 89-96.
10. Xasanovich, H. A., & Axadjon o‘g‘li, A. A. ISLOMIY INVESTITSIYA FONDRLARI VA ULARNI BOSHQARISH.
11. Abdullaev, A., & Odilova, M. (2024). The Role of WTO in Improving the Quality of Education. *Yosh Tadqiqotchi Jurnali*, 3(1), 140-148.
12. Akhrorjon, A., & Maxliyoxon, O. (2024). IMPACT, RESULTS AND CONSEQUENCES OF WTO ACCESSION ON THE EDUCATION SYSTEM. *International Multidisciplinary Journal of Universal Scientific Prospectives*, 2(1), 6-15.
13. <https://dev-portal.miit.uz/en/privatization>
14. <https://www.cipe.org/blog/2023/02/21/challenges-to-democratic-market-reforms-in-uzbekistan-and-the-risks-of-state-capture-from-state-owned-enterprises/>